

აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის განათლების, კულტურისა და
სპორტის სამინისტრო
ბათუმის ხელოვნების სახელმწიფო სასწავლო უნივერსიტეტი
Ministry of Education, Culture and Sport of Ajara A.R.
Batumi Art State Teaching University

საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია
**„კულტურა და ხელოვნება:
კვლევა და მართვა“**

კონფერენციის მასალები

14-15 ნოემბერი - November 14-15

International Conference
**“Culture and Art:
Research and Management”**

Conference materials

ბათუმი - BATUMI
2015

რედაქტორი: სოფიო თავაძე

სარედაქციო საბჭო:

ერმილე მესხია

მაია ქიქილეიშვილი

რეზო კიკნაძე

მარიკა ნადარეიშვილი

თამარ ჩხეიძე

თამარ სირაძე

საქართველო, ბათუმი, ლუკა ასათიანის ქ. №37
Georgia, Batumi, №37 Asatiani Street

www.batu.edu.ge
info@batu.edu.ge

© ხელოვნების უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2015

ISBN 978-9941-9404-4-6

ქრებული დაიბეჭდა
გამომცემლობა „უნივერსალის“ სტამბაში, 2015

თბილისი, 0179, ი. ჭავჭავაძის გამზ. 19, ☎: 22 36 09, 5(99) 17 22 30
E-mail: universal@internet.ge

ლაშა ჩხარტიშვილი

*ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ხელოვნებათმცოდნეობის დოქტორი*

ელენე ბაბაკიშვილი

*ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის დოქტორანტი
საქართველო*

თანამედროვე ქართული თეატრის ახლა – ახალი ბაქნოლოგია

თეატრმცოდნეობა არის მეცნიერება, ამიტომ თეატრის ნაწარმოებების ანუ სპექტაკლების კვლევისას, მაქსიმალურად უნდა გამოვიყენოთ ჩვენი სუბიექტური შეხედულებები. ამ პროცესს ართულებს ის, რომ თეატრმცოდნეობა არ განეკუთვნება ზუსტ მეცნიერებათა რიცხვს და სწორედ ამიტომ, კვლევების დიდი ნაწილი ავტორთა სუბიექტურ შეხედულებებს ეფუძნება. პრობლემის დაძლევის მიზნით, 2011 წელს, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტში შეიქმნა თანამედროვე ქართული თეატრის კვლევის ცენტრი, რომელიც უკვე 5 წელია იკვლევს თანამედროვე ქართულ თეატრს არატრადიციული მეთოდებით და ცდილობს დარგში ამ მეთოდოლოგიების დანერგვას. თანამედროვე ქართული თეატრის კვლევის ცენტრი ყოველწლიურად აჯამებს ქართული თეატრის მუშაობას. კვლევისას იყენებს სტატისტიკურ და ანალიტიკურ მეთოდებს, რომლებიც გვეხმარება ქართული თეატრის წინაშე არსებული ტენდენციებისა თუ ხარვეზების გამოვლენაში. სტატისტიკის კანონის თანახმად, რაოდენობრივი მაჩვენებელი, თვისობრივ მაჩვენებელში გადადის. ამ კანონის მორგება სათეატრო სფეროში ძნელია, თუმცა მიღწევადი. შესაბამისად, თანამედროვე ქართული თეატრის კვლევების შედეგებს არაერთგვაროვნად შეხვდნენ ქართული თეატრის მოღვაწეები. ამისდა მიუხედავად, აღსანიშნავია, რომ ყოველწლიური კვლევა, დიდ ინტერესს იწვევს თეატრალურ წრეებში და კვლევის შედეგებს მოუთმენლად ელის თბილისისა თუ საქართველოს რეგიონებში არსებული თეატრები.

თეატრის შესწავლა, ევროპაში აპრობირებული სხვადასხვა მეთოდოლოგიით, ჩვენში ფეხს ახლა იკიდებს. ამის გამო, კვლევის შედეგებს საზოგადოებისა და მომხმარებლის ნაწილი ნიჰილისტურად უყურებს. ამ ტიპის კვლევების ციკლი, ობიექტურად, ნათელს ჰფენს თანამედროვე ქართულ თეატრს. სუბიექტური შეფასების გარეშე, მასში თავმოყრილია ქართულ თეატრში დღეს არსებული პრობლემები, წარმატებები და წარუმატებლობის მიზეზები.

2014 წლის ქართული თეატრის სტატისტიკურ კვლევაში მონაწილეობდა საქართველოში რეგისტრირებული 52-დან 48 თეატრი. მათ შორის: სახელმწიფო დაფინანსებაზე მყოფი 30, ხოლო 18 – კერძო (დამოუკიდებელი). სულ, კვლევაში წარმოდგენილია: თბილისის – 27, ხოლო რეგიონის – 21 თეატრი. თეატრები, რეიტინგების შედგენისას, 3 კატეგორიად დავყავით: 1. სახელმწიფო დაფინანსებაზე მყოფი თეატრები, საბავშვო და საყმაწვილო თეატრები (მათი მუშაობის სპეციფიკიდან გამომდინარე) და კერძო თეატრები.

ძნელია, ერთმანეთს შეაჯიბრო თეატრი, რომელიც დღეში 5 სპექტაკლს მართავს და აქვს ე.წ. დღის და საღამოს წარმოდგენები და კერძო თეატრები, რომელთა მუშაობაც დამოკიდებულია გრანტებსა თუ სხვადასხვა ფონდზე. ამ

პრინციპის დაცვით, 2014 წლის მონაცემებზე დაყრდნობით, „პრემიერების რაოდენობით გამორჩეული სახელმწიფო თეატრების ხუთეული საქართველოში“ ასე გამოიყურება: მარჯანიშვილის თეატრი – 19; რუსთავის თეატრი – 13; ახმეტელის თეატრი – 10; მესხეთის თეატრი – 10; გორის თეატრი – 8. ბუნებრივია, რეიტინგის ხუთეულში მოხვედრილი თეატრების წლიური ბიუჯეტი განსხვავებულია. აქედან გამომდინარე, განსაკუთრებით დასაფასებელია რეგიონის თეატრების აქტიურობა პრემიერების გამართვის თვალსაზრისით.

დრამატურგიის თვალსაზრისით, გაცილებით გაიზარდა ინტერესი თანამედროვე ქართველი ავტორების მიმართ. 2014 წელს საქართველოს 48 თეატრში დაიდგა: 71 თანამედროვე ქართული პიესა, 44 უცხოური, 51 კლასიკური (ქართული და უცხოური).

2014 წლის რეპერტუარის თვალის გადავლებისას აღმოაჩენთ, რომ ხშირად ავტორებად თავად რეჟისორები გვევლინებიან. მონაცემების 2013 წელთან შედარებისას, აღმოჩნდა, რომ 2014-ში უცხოური დრამატურგიისადმი ინტერესმა იკლო (48 თანამედროვე ქართველი ავტორის პიესა, 90 უცხოელი ავტორის, 91 პიესა კლასიკური დრამატურგიიდან. მათ შორის, 20 ქართული კლასიკიდან, ხოლო 71 – უცხოური კლასიკიდან).

ჩვენს კვლევაში მნიშვნელოვანია თეატრების რეპერტუარი, ის, თუ როგორ ინარჩუნებენ სპექტაკლებს და რამდენად მრავალფეროვანია, მორგებული სხვადასხვა გემოვნებისა და ინტერესის მაცურებელზე.

თეატრის ფუნქციონირებისა და მაცურებლის შენარჩუნების მიზნით, პრემიერებთან ერთად, მნიშვნელოვანია რეპერტუარის მრავალფეროვნება და სპექტაკლების რაოდენობა. რეპერტუარში არსებული სპექტაკლების რაოდენობით გამორჩეული სახელმწიფო თეატრების ხუთეული შემდეგნაირად გამოიყურება: მარჯანიშვილის თეატრი – 27; კინომსახიობთა თეატრი – 26; გრიბოედოვის თეატრი – 22; ახმეტელის თეატრი – 20; მესხეთის თეატრი – 19.

თეატრების სტაბილური საქმიანობის შესაფასებლად, ძალიან მნიშვნელოვანია სარეპერტუარო ნათამაშები სპექტაკლების რაოდენობის ჩვენება. თეატრის სტაბილური ფუნქციონირების, მის მიმართ მაცურებლის ინტერესის კოეფიციენტის დასადგენად, მნიშვნელოვნად გვეხმარება წლის განმავლობაში წარმოდგენილი სპექტაკლების რაოდენობა.

2014 წ. საქართველოს 48 თეატრში სულ 3 660 წარმოდგენა გაიმართა. ამათგან, თბილისის სახელმწიფო თეატრებში – 873; თბილისის საბავშვო და საყმაწვილო თეატრებში – 903; თბილისის კერძო თეატრებში – 381; საქართველოს რეგიონების თეატრებში – 831; საქართველოს რეგიონების საბავშვო და საყმაწვილო თეატრებში – 672. ფუნქციურად დატვირთულ საქართველოს სახელმწიფო თეატრებში, 2014 წელს ლიდერობდნენ: მარჯანიშვილის თეატრი – 355; რუსთაველის თეატრი – 153; ახმეტელის თეატრი – 133; მუსიკისა და დრამის თეატრი – 115; გრიბოედოვის თეატრი – 110 ჩვენებით.

წარმოდგენების აქტივობით, საქართველოს საბავშვო და საყმაწვილო თეატრების რეიტინგი ასეთია: თბილისის მოზარდ მაცურებელთა თეატრმა წლის განმავლობაში 728 წარმოდგენა უჩვენა მაცურებელს; ქუთაისის თოჯინების თეატრმა – 440; თბილისის თოჯინების თეატრმა – 94; „მულტი-პულტის“ თეატრმა – 81; ხოლო ბორჯომის თოჯინების თეატრმა 47 წარმოდგენა გაიმართა.

ჩვენს კვლევას 2014 წ. კიდევ ერთი კატეგორია – წლის განმავლობაში ყველაზე მეტჯერ წარმოდგენილი სპექტაკლი დაემატა. ვფიქრობ, თეატრით დაინტერესებული მაყურებლის, თავად თეატრებისა და ექსპერტებისთვის საინტერესოა, რომელ სპექტაკლებს (დადგმებს) თამაშობენ ყველაზე ხშირად თეატრებში. ამ კატეგორიაში, სახელმწიფო დრამატული თეატრების ნუსხაში (თბილისისა და რეგიონების) მოხვდა შემდეგი სპექტაკლები: "იავნანამ რა ჰქმნა?!" (ოზურგეთის თეატრი) – 43-ჯერ; „მთვრალი ალუბალი“ (მარჯანიშვილის თეატრი) 27-ჯერ ითამაშეს. თეატრების მიერ წარმოდგენილ მონაცემებზე დაყრდნობით, 27-ჯერ უთამაშიათ "სიზმარა" მესხეთის თეატრში. რეიტინგში მეხუთე ადგილზე აღმოჩნდა „რაპუნცელი“ (ახმეტელის თეატრი), რომელიც 22-ჯერ წარმოადგინეს. თუკი ამ კატეგორიაში ყველა ტიპის ქართულ თეატრს გავაერთიანებთ, საინტერესო სურათს მივიღებთ: „ბრიყვი“ (ახალციხის თოჯინების თეატრი) – 91; „ნაცარქექია“ (თბილისის მოზარდ მაყურებელთა თეატრი) – 91; „ნაბო“ (ქუთაისის თოჯინების თეატრი) – 64; „წითელქუდა“ (თბილისის თოჯინების თეატრი) – 50; „წიღბიანი გმირი“ („მულტი-პულტის“ თეატრი) – 46; „ჯინსების თაობა“ (თავისუფალი თეატრი) – 36.

ამ მონაცემებზე დაყრდნობით, ერთი საინტერესო ტენდენცია გამოიკვეთა: გამოდის, რომ საქართველოში, მაყურებლის ყველაზე დიდი მოთხოვნა საბავშვო სპექტაკლებზეა. რეპერტუარში წარმოდგენების რაოდენობით, გაყიდვებისა და მაყურებელთა დასწრების მაჩვენებლების მიხედვით, დრამატულ თეატრებშიც საბავშვო სპექტაკლები ლიდერობენ. ამ ტიპის სპექტაკლები თითქმის ყველა დრამატული თეატრის რეპერტუარში გვხვდება და მათ ლიდერის პოზიცია უკავიათ, ისეთი ქალაქების დრამატულ თეატრებშიც კი, რომლებშიც სახელმწიფო დაფინანსებაზე მყოფი თოჯინების თეატრები მოქმედებენ.

ლევან წულაძის სპექტაკლი „მთვრალი ალუბალი“ (მარჯანიშვილის თეატრის ახალი სცენა) წლის განმავლობაში 21-ჯერ წარმოადგინეს. ამავე თეატრში, შემოსავლებითა და მაყურებელთა დასწრებით, „მთვრალ ალუბალს“ დიდ სცენაზე ლევან წულაძის დადგმული, „საშობაო სიმღერა“ უსწრებს, მაგრამ ჩამორჩება ნათამაშები სპექტაკლების რაოდენობით. ამ ციფრს სხვა თეატრების ლიდერ სპექტაკლებს თუ შევადარებთ, მაინც მაღალი მაჩვენებლით გამოირჩევა.

არასაბავშვო სპექტაკლებიდან ლიდერობს თავისუფალი თეატრის „ჯინსების თაობა“ (რეჟისორი დავით დოიაშვილი), რომელიც რეპერტუარში 2001 წლიდან არის და მაყურებლის ინტერესს დღემდე ინვეს. თეატრის ხელმძღვანელისა და შემოქმედებითი ჯგუფის სასახელოდ უნდა ითქვას, რომ მათ მოახერხეს სპექტაკლის შენარჩუნება თოთხმეტი წლის განმავლობაში.

ჩვენ მიერ დამუშავებული, საქართველოს თეატრების მონოდებული მონაცემები, სტატისტიკური კვლევის მეთოდს ეფუძნება. ემყარება რაოდენობრივ მაჩვენებლებს და არ ასახავს მხატვრულ ხარისხს. თუმცა, აქვე აღვნიშნავთ, რომ რაოდენობრივი მაჩვენებელი ბევრ მნიშვნელოვან პრობლემას ავლენს და მიღებული შედეგები გარკვეული საკითხების გარშემო, დისკუსიის აღმძვრელია.

2014 წელს, საქართველოს 48 თეატრში 119 რეჟისორმა 174 ახალი სპექტაკლი დადგა. ამათგან 9 – უცხოელი რეჟისორია. უცხოელმა რეჟისორებმა სპექტაკლები განახორციელეს: ახმეტელის თეატრში (3); რუსთაველის თეატრში (2); თავისუფალ თეატრში (2); ილიაუნის თეატრში (1); ფოთის თეატრში (1). აღმოჩნდა, რომ საქართველოში 110 რეჟისორი გვყოლია. მართალია, მათ შორის 26

პროფესიით რეჟისორი არ არის და მათ საზოგადოება, როგორც მსახიობებს იცნობს, მაგრამ მაინც, რეჟისორთა ამგვარი მრავალრიცხოვნება ისეთი პატარა ქვეყნის თეატრებისთვის, როგორიც საქართველოა, საკმაოდ ბევრია.

ყველაზე აქტიურ და პროდუქტიულ რეჟისორთა სიის სათავეში მოექცა გორის თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი სოსო ნემსაძე, რომელმაც სხვადასხვა თეატრში შვიდი სპექტაკლი დადგა. მას 6 დადგმით მოსდევს ახმეტელის თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი ირაკლი გოგია. ხუთი დადგმით, მესამე ადგილს იკავებს თბილისის მოზარდ მაყურებელთა თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელი დიმიტრი ხვთისიაშვილი. სამხატვრო ხელმძღვანელებიდან, 4-4 დადგმით, მეოთხე ადგილს იყოფენ რუსთავისა და მესხეთის თეატრის სამხატვრო ხელმძღვანელები – ლევან სვანაძე და ლია სულუაშვილი. თავისუფალი რეჟისორებიდან კი, ამ რეიტინგში, ოთხი ახალი დადგმით მოექცნენ მიხეილ ჩარკვიანი, გურამ ბრეგაძე და გოჩა ხვიჩია.

2014 წ. 79-მა მხატვარმა იმუშავა 174 ახალ სპექტაკლზე, როგორც სცენოგრაფმა და კოსტიუმების შემქმნელმა. მათ შორის, ორი უცხოელია, რვა კი თავად სპექტაკლის რეჟისორი. ბოლო პერიოდის ქართულ თეატრში, სხვასთან ერთად, საინტერესო და აშკარად შესამჩნევი ტენდენცია გამოვლინდა. ხშირ შემთხვევაში, სპექტაკლების მხატვრები, სცენოგრაფები თავად რეჟისორები არიან. ამ მხრივ, 2013 წ. რეიტინგში, ლიდერის პოზიცია, გამოცდილ, სახელოვან სცენოგრაფებთან ერთად, ლევან წულაძეს ეკავა. 2014 წ. თავიანთი სპექტაკლები მხატვრულად გააფორმეს რეჟისორებმა: დავით დოიაშვილმა, კახა ბაკურაძემ, ზურაბ სიხარულიძემ, ამირან შალიკაშვილმა, ნიკოლოზ საბაშვილმა, რეზო შატაკიშვილმა და ლუკა ჩხაიძემ.

სცენოგრაფებს შორის, 2014 წლის ლიდერის პოზიციაზეა ლომგულ მურუსიძე, რომელმაც ცამეტი სპექტაკლი გააფორმა: რუსთავის, თბილისის მოზარდ მაყურებელთა და ოზურგეთის სახელმწიფო თეატრებში. მას, თორმეტი ახალი ნამუშევრით მოსდევს ახმეტელის თეატრის მხატვარი – მარიკა კვაჭაძე. შვიდ ახალ დადგმაზე იმუშავეს მირიან შველიძემ, ლელა ფერაძემ და ნანა ყორანაშვილმა. რეიტინგში მოხვდნენ მარჯანიშვილის თეატრის მხატვარი ნინო სურგულაძე და გორის თეატრის მხატვარი თამარ ჭავჭავანიძე – ექვსი ახალი ნამუშევრით.

2014 წლის ყველაზე პროდუქტიულ ქორეოგრაფთა სამეულის სიის სათავეში მოექცა – გია მარღანია – 12; ანანო სამსონაძე – 7 და კოტე ფურცელაძე – 6 ნამუშევრით.

ყველაზე პროდუქტიული ქალი მსახიობების რეიტინგში ლიდერობს ახმეტელის თეატრის მსახიობი – სოფია სებისკვერაძე. მან 2014 წელს 7 ახალ საპრემიერო სპექტაკლში მიიღო მონაწილეობა. პანტომიმის თეატრის მსახიობმა – ანა ჩაგელაშვილმა 2014 წელს 6 ახალი მხატვრული სახე შექმნა. რეიტინგში მათ 5-5 როლით მოსდევნენ: ანი ზამბახიძე, გვანცა კანდელაკი, მაია მალხაზიშვილი, მარიამ ჩუხრუკიძე, ნათია არბოლიშვილი, ნათია შეშაბერიძე, ნინო ნატროშვილი, ცირა ტაბატაძე.

2014 წლის ყველაზე პროდუქტიული მამაკაცი მსახიობების სიის თავში, ახმეტელის თეატრის მსახიობი გიგი მიგრიაული და თბილისის მოზარდ მაყურებელთა თეატრის მსახიობი ნიკა ნანიტაშვილი მოექცნენ. მათ 9 ახალ წარმოდგენაში მიიღეს მონაწილეობა. 7 საპრემიერო სპექტაკლში მონაწილეობდა მესხე-

თის თეატრის მსახიობი მანუჩარ გოგოლაური. სამეულს 6-6 როლით მოსდევენ მსახიობები: ნიკა ფაიქრიძე, მამუკა ბოგვერაძე, ლექსო ჩემია, იოსებ ელიზბარაშვილი, გიორგი გოგუაძე, ანდრია გველესიანი, ზურაბ ავსაჯანიშვილი, გიორგი ჯიქურიძე.

ამრიგად, კვლევამ მნიშვნელოვნად გამოკვეთა თეატრების აქტივობები, მათი მართვის სისტემის და მარკეტინგ-მენეჯმენტის დადებითი და სუსტი მხარეები, ფაქტორები, წინააღმდეგობები. ვიმედოვნებთ, ჩვენი კვლევა თეატრებს ხელს შეუწყობს პრობლემების დაძლევისა და პერსპექტივაში, მათი აღმოფხვრის გზების ძიებაში.